

Kapitola 6 Vývoj sociální práce ve světě

ČAS KE STUDIUI: 120 minut

- ✓ Čas potřebný k prostudování základního učiva: 80 minut
- ✓ Čas na vypracování úkolů: 25 minut
- ✓ Čas na vypracování úvah k zamyšlení: 15 minut

PO PROSTUDOVÁNÍ TEXTU DOKÁŽETE A BUDETE ZNÁT:

- ✓ základní orientaci v historickém kontextu sociální práce
- ✓ jména významných předchůdců sociální práce
- ✓ stručné charakteristiky jednotlivých historických období
- ✓ počátky zvědečt'ování oboru v souvislosti s historickým vývojem
- ✓

KLÍČOVÁ SLOVA UČIVA:

Historie, církev, náboženství, filozofie, kontext, státní garance, historická období, zvědečt'ování oboru, psychologizující období, sociologizující období, etapy

Vhled do významu historie sociální práce v kontextu současnosti

Sociální práce má velmi zajímavou historii, z které je zřetelné, jak velmi dlouho se tato pozoruhodná disciplína vyvíjela, jaké byly její milníky a kdo ji vytvářel. **Na počátku i v současnosti je nejsilnějším akcentem pomoc bližnímu a teprve historický vývoj obrousil často represivní této pomoci stránku, kdy mohla péče ubližovat a ponižovat potřebného** (například viz. žebrácké zákony z období středověku nebo osvětová práce směrem k menšinám). Ještě v nedávné minulosti se s despektem přistupovalo například k lidem v ústavních zařízeních, kde měl rozhodující slovo především zdravotnický personál, klienti se medikalizovali, byla opomíjena **lidsko-právní problematika v pobytových zařízeních sociální péče**, neexistovalo vzdělávání pracovníků v této problematice atd. Užítí

restrikcí vůči uživatelům sociálních služeb nebylo pod kontrolou a nebyla určena žádná pravidla užití restrikcí (Jelínková, 2009)

Literární zdroje k tématu historie sociální práce

Historii sociální práce lze studovat z nejrůznějších zdrojů z oblasti duchovní literatury, literatury faktu, ale i z beletrie, zejména z historické literatury, kde je popisován život jedince i společnosti v rámci jednotlivých historických období. Jinak vypadala „sociální práce“ v období prvobytně pospolné společnosti, jinak ve středověku a novověku. Vždy však měla své místo a opodstatnění.

Studium historických souvislostí, ve kterých se rozvíjela sociální práce, se nabízí například v publikaci Žebráci, chudáci a vaganti Martin Rheinheimera, kde autor předkládá vybraná období z historie prostřednictvím nejrůznějších skupin obyvatelstva, dnes bychom řekli cílových skupin sociální práce. Představuje tehdejší život vyloučených skupin, mezi jinými na náročnou situaci žen a menšin. Studium historie nám postupně přibližuje vybraná období, ve kterých se formovaly počátky sociální práce. Další přínosnou publikací je dílo Mileny Leaderové a kol. Z dějin české každodennosti nebo Ženy v českých zemích od středověku do 20. století. Dále je to kniha Františka Hoffmanna Středověké město v Čechách a na Moravě nebo Alice Velkové Krutá vrchnost, ubozí poddaní? a řada dalších.

Pro pochopení historického kontextu sociální práce je zásadní studium problematiky v kontextu konkrétního období. Pouhý výčet historických faktů a jmen devalvuje význam jednotlivých období pro vytváření sociální práce. Teprve studium kontextu nabízí pohled na význam teorií a metod, které vznikaly v dlouhém horizontu věků. Studium představuje pozvolný vývoj v období středověku a rychlou akceleraci sociální práce v období devatenáctého a dvacátého století, kdy do jejích metod a teorií vstupují disciplíny, jako je psychologie, filozofie, sociologie, medicína, pedagogika, právní disciplíny, aj.

Zamyslete se nad historií a zaznamenáte si příklady počátků sociální práce, se kterými jste se setkali v literatuře, ale i ve filmu, v dokumentech atd. Uvědomte si, jak je historie sociální práce provázána s historií lidstva.

Víra, náboženství a sociální práce

Na vytváření sociální práce se velkou měrou podílela světová náboženství, krédo křesťanství pomoci bližnímu svému, jako sobě samému jedinečně, kdy láska je jádrem morální teorie a

křesťanská láska se vztahuje k handicapovaným, vystihuje podstatu sociální práce a pokládá její základy.

Církev a náboženství bez rozdílu vždy kladly důraz na rodinnou a společenskou solidaritu a pospolitost, ať je to judaismus s biblickým desaterem, výzva k sociálním aktivitám nebo osm způsobů prokazování milosrdenství nebo islám, kde je obsaženo starozákonní desatero, mešity jako dobročinná zařízení nebo charitativní činnosti různého typu. V buddhismu se výrazně prosazuje pojem kultivace altruismu, kde je altruismus nejdražším zdrojem vnitřní síly, štěstí a budoucích úspěchů. Kontext se sociální prací výrazně prohlubuje výzva současného dalajlámy k proměnám světa prostřednictvím soucitného konání.

Katolická církev - příklad

Ucelený koncept sociálního učení v rámci evropské kultury lze vnímat v kontextu sociální nauky církve. Inspirující jsou encykliky osobností katolické církve, které přesně pojmenovávají problémy doby a snaží se nabídnout řešení zejména v úrovni hodnot a práva. V evropské kultuře probíhal vývoj sociální nauky zejména křesťanských církví. Snaha o sociální spravedlnost se objevuje už od jejich počátků. V prvním století lze vysledovat stopy Kristova příkladu, kdy vznik a život prvotní církve provázejí Skutky apoštolů. Setkáváme se s životem společenství, kde jsou přebytky rozdělovány potřebným a základní pilíře života věřícího pak byla modlitba, půst a almužna. Středověk pak církev spojovala evangelizací s charitativní činností. Od 4. století se na charitativní činnosti podíleli chudobince, kláštery, školy a sociální péče o člověka a potřeby lidí. **Pojmy jako subsidiarita, solidarita, spravedlnost a obecné blaho tvoří pilíře sociální práce v dnešním světě.**

PRINCIPY KATOLICKÉHO SOCIÁLNÍHO UČENÍ

PERSONÁLNÍ

- ⇒ Ústředním principem je lidská osoba – důstojnost a práva
- ⇒ Důstojnost člověka – původ v Bohu, který ho stvořil k obrazu svému.
- ⇒ Člověk – má svou nedotknutelnou důstojnost (Mater et magistra – je nositelem a tvůrcem všeho sociálního úsilí)
- ⇒ člověk je víc než občan. je to také člen rodiny, příslušník národa, příslušník farního společenství, atd.

SUBSIDIARITY

- ⇒ pochází z lat. subsidiarius, pomoc, záloha, posila
- ⇒ podpůrnost jako společenská zásada

- ⇒ je podmíněna principem vzájemnosti (solidarity) a principem obecného dobra, ale není s nimi totožná.
- ⇒ je odůvodněn nejen svobodou a důstojností člověka, ale také zvláštností a skladbou nižších sociálních útvarů (rodina, národ, politická strana, hospodářský podnik, atd.).

Vyšší společenský útvar (státní) společnost:

- ⇒ má být podpůrná, nikoli je omezovat či nahrazovat
- ⇒ poskytnout svým příslušníkům a příležitost jednat svobodně a zodpovědně pro dosažení cílů,
- ⇒ nesmí být odebráno a nárokovat si:
  - co jednotlivci a nižších sociálních útvarů vlastní přičinlivostí vytvoří a co jednotlivci a nižších sociálních útvarů vykonají a mohou dovést ke zdárnému uskutečnění

SOLIDARITY

- ⇒ (solitare, tzn. pevně spojit). znamená vzájemné spojení a závazek
- ⇒ vyžaduje ochranu nejslabších i obranu a podporu rodiny jako základního stavebního kamene společnosti.
- ⇒ stěžejní princip sociálního učení katolické církve, která je založena na úctě k lidské důstojnosti a svobodě.
- ⇒ vylučuje jak individualismus, tak kolektivismus.

SPOLEČNÉHO DOBRA (OBECNÉHO BLAHA)

- ⇒ nadřazenost dobra společnosti zájmu jedince: (nadpřirozená spása člověka stojí výš než veškeré blaho celku)
- ⇒ vytvoření takové prostředí, ve kterém by se lidem usnadnilo dosažení jejich věčného cíle.
- ⇒ požadavek, aby na něm měli účast všichni lidé, třeba v různém stupni a rozsahu, a to podle svých schopností, vloh a zásluh.
- ⇒ Proto stát nesmí podporovat zájmy jedné skupiny na úkor jiných skupin, nýbrž musí nestranně zprostředkovávat dobro všem.
- ⇒ Přirovnání obdoby s organismem.
- ⇒ nedají svým údům zahynout, nýbrž je udržují při životě.
- ⇒ Prvky společného dobra jsou ty zvláštnosti, které jsou vlastní každému národu.
- ⇒ má vnitřní vztah k člověku, neboť je vázáno na jeho přirozenost.

SPRAVEDLNOST

- ⇒ podstatě rozumíme ctnost,
- ⇒ mravní pohotovost, díky které člověk ochotně umožňuje každému dosáhnout příslušného práva.
- ⇒ V ctnosti spravedlnosti vynikají tři vlastnosti práva
- ⇒ směřování k druhým,
- ⇒ závazek vůči druhým
- ⇒ rovnost mezi činy vykonanými a závaznými. (Němečková, 2010)

SOCIÁLNÍ ENCYKLIKY (1891–1991)

Encykliky osobností katolické církve přesně pojmenovávají problémy doby a snaží se nabídnout řešení zejména v úrovni hodnot a práva.

Encyklika papeže Lva XIII. GRERUM NOVARUM - O nových věcech, dne 15. května 1891

O dělnické otázce

- první sociální encykliku - oficiální stanovisko k sociální otázce.
- neoslovila ani většinu dělnictva, velký ohlas u mladých kněží, **Adolfa Kolpinga**, zakladatel Spolku katolických tovaryšů:
- **rodina, školství**, iniciuje vznik dělnických organizací, které však budou řízeny v bratrském duchu jak mezi dělníky, tak ve vztahu k zaměstnavatelům.

Encyklika papeže Pia XI. QUADRAGESIMO ANNO - ČTYŘICET LET, z 15. května 1931 ke 40. výročí vydání Rerum novarum

O uspořádání společnosti obnově společenského řádu a jeho zdokonalení podle zásad evangelia

- Uprostřed světové hospodářské krize
- pojednává o dějinné zkušenosti čtyřiceti let od vydání první sociální encykliky
- Je to první, ale zároveň poslední encyklika, která se pokusila předložit návrh celospolečenského řádu.
- poukazuje na potřebu spravedlivé mzdy, zlo nepochází z organizací, ale z lidí, kteří je tvoří

Encyklika papeže Jana XXIII. MATER ET MAGISTRA - Matka a učitelka, z 15. května 1961 k 70. výročí encykliky Rerum novarum

O nejnovějším vývoji života společnosti a o jeho utváření ve světle křesťanského učení

- ⇒ Pastorační, principu subsidiarity, pojem obecného dobra, spravedlivé mzdy
- ⇒ Hospodářský blahobyt národa - jak spravedlivě se rozděluje.
- ⇒ Sociální otázka omezena jen na dělnickou třídu; stala se otázkou světovou.
- ⇒ Vystává problém třetího světa.
- ⇒ Encyklika je uzavřena připomenutím důležitostí slavení svátků a dodržování dnů odpočinku.
- ⇒ Rozvíjí „Dělník musí dostat mzdu, aby mohl vést život důstojný člověka a slušně se postarat o svoji rodinu

Encyklika papeže Jana XXIII. PACEM IN TERRIS - Mír na zemi, z 11. dubna 1963

O míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě

- ⇒ po stavbě berlínské zdi, naděje, obracela se ke světu, který si byl vědom nebezpečí atomové války.
- ⇒ důslednému dodržování lidských práv, otázka etnických a národnostních menšin

Encyklika papeže Pavla VI. POPULORUM PROGRESSIO - Rozvoj národů, z 26. března 1967

O rozvoji národů

- ⇒ věnována mezinárodnímu rozvoji.
- ⇒ Je členěna do čtyř základních oddílů: Úvod, Za všestranný rozvoj člověka, Za solidární rozvoj lidstva, Závěrečná výzva nástroj pro udržení míru
- ⇒ Sociální konflikty nabývají světových rozměrů.
- ⇒ V druhé části - připomíná tři povinnosti bohatých zemí: povinnost solidarity, sociální spravedlnosti a lásky vůči všem.

Encyklika OCTOGESIMA ADVENIENS, ze 14. května 1971, k 80. výročí Rerum novarum

Apoštolský list papeže Pavla VI. kardinálu Maurici Royovi, předsedovi Papežské komise Iustitia et pax,

- ⇒ K problémům uplynulých dvacet let
- ⇒ „Církev má zvláště starost o tělesně postižené, staré a všechny, kdo žijí na okraji společnosti.
- ⇒ Hromadné sdělovací prostředky
- ⇒ Katolíci by se měli politicky angažovat v demokratických strukturách
- ⇒ Papež upozorňuje na nebezpečí multinacionálních koncernů, které jsou nezávislé na státní autoritě

Papež Jan Pavel II. vydal během deseti let (1981-1991) tři velké sociální encykliky:

LABOREM EXERCENS (O lidské práci), Encyklika Jana Pavla II. ze 14. září 1981

O lidské práci

- ⇒ sociální etiky, tj. v případě spravedlivé mzdy za vykonanou práci.
- ⇒ spravedlnost mezi pracujícími a zaměstnavatelem než právě odměnou za práci.
- ⇒ „Prožíváním námahy v jednotě s Kristem, za nás ukřižovaným, člověk jistým způsobem spolupracuje s Božím Synem na spáse lidství.“
- ⇒ Když člověk pracuje, nemění jenom svět a společnost, ale zdokonaluje i sám sebe.“

SOLLICITUDO REI SOCIALIS (STAROST O SOCIÁLNÍ OTÁZKU), Encyklika Jana Pavla II., z 30. prosince 1987, 20. let po encyklice Populorum progressio

O starosti církve o sociální otázky

- ⇒ negramotnost, obtížný, ne-li dokonce nemožný přístup k vyššímu vzdělání, angažovanost pro chudé.
- ⇒ reforma mezinárodního obchodního systému, zatíženého protekcí, protekcí, protekcí, protekcí,
- ⇒ reforma světového měnového a finančního systému, který je dnes považován za nevyhovující.

CENTESIMUS ANNUS (STO LET), Encyklika Jana Pavla II., z 1. května 1991, ke 100. výročí Rerum novarum

- ⇒ Sto let po encyklice Rerum novarum se církev znovu vyslovila k sociální otázce, která mezitím nabyla rozměrů světových
- ⇒ problém mravnosti a problém chudoby, nespravedlivé rozdělení práce
- ⇒ poprvé v dějinách sociálních encyklik uvádí pozitivní prvky svobodného tržního hospodářství – ale podpora obecného blaha

CHARITAS IN VERITATE (LÁSKA V PRAVDĚ), Benedikt XVI., dne 29. června 2009, Slavnost sv. Petra a Pavla, v pátém roce mého pontifikátu.

- ⇒ první kapitole shrnuje Benedikt XVI. učení Pavla VI. z encykliky *Populorum progressio*
- ⇒ v druhé kapitole o lidském rozvoji - co se ve světě změnilo za čtyřicet let od vydání *Populorum progressio*. V interkulturní dialog, úcta k lidskému životu a interdisciplinarita.
- ⇒ Třetí kapitola – bratrství, ekonomický rozvoj, čtvrtá – životní prostředí, práva a povinnosti rozvoj národů
- ⇒ Pátá kapitola – spolupráce lidské rodiny, šestá – rozvoj národů a technika¹

Historie a filozofie

Sociální práce se vyvíjela staletí a měnila se spolu s novodobými dějinami. Obecně lze vyjádřit, že péče o bližního se změnila v respektovanou disciplínu a velmi důležitou profesi, která vstupuje do života sociálně znevýhodněných skupin a snaží se narovnat jejich životní situace.

Historický vývoj sociální práce je dramatickým příběhem lidstva, které se v určitém směru vydalo na cestu humanity a empatie směrem k potřebným a hendikepovaným. Důležitou součástí sociální práce je filozofie, která si klade otázku, jak správně žít, jak si vést v životě.

Západní filozofické myšlení se orientovalo na tato témata:

- ◆ svobodná vůle člověka
- ◆ ideál dobrého života a odměny za něj
- ◆ poměr občana a státu
- ◆ představy o ideálním státu
- ◆ koncepce spravedlivé osobnosti
- ◆ postavení sociální práce mezi ostatními vědami
- ◆ fenomén lidské solidarity

Globalizující postmoderní společnost, ve které žijí lidé s různými etnickými kořeny a mravními východisky, si potřebuje uvědomovat svá pojetí člověka a zdroje solidarity, kultivovat je víc než společnosti jiné. V sociální práci – sociální pracovník vždy působí v kontextu určité kultury, tradice a zvyklostí, hledání určitého souladu. Solidarita – musí se vztahovat na širší společenství, má-li toto společenství sledovat společné cíle a být životaschopné.

Filozofové dávají různé odpovědi na věci státem garantované solidarity. Například, na společné statky má nárok ten, kdo se o jejich vytvoření zasloužil.....stát má kompenzovat

---

¹ http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/SocialniEncykliky.htm

lidem nevýhody, do kterých se nedostali vlastní vinou.....lidé mají dostávat ze společného podle svých potřeb...

Zamyslete se, co pro Vás představuje spravedlivé rozdělení společnosti. Jak vnímáte solidaritu ve společnosti a co všechno by měl stát občanům garantovat?

Vývoj sociální práce v západním světě

I v období vzniku prvních států, tedy tisíce let před naším letopočtem se stát zajímal o potřebné, vytvářely se zákoníky a ochraňovali slabí, samozřejmě v kontextu filozofie státu. Postupně se do péče o potřebné, kterých vždy byla většina, zapojovala města a stát, jednotlivci i skupiny, dobrodinci a donátoři, zejména z řad šlechty a dobře situovaných obyvatel.

Západní filozofické myšlení se zaobíralo ideálem dobrého života a odměny za něj. Byly načrtnuty představy ideálního státu a vztah občana a státu, který se začal naplňovat například už v období antiky, kdy se principy mravnosti a ctnosti zabýval Sokrates, Platon i Aristoteles.

Středověk je představován křesťanstvím, kde Bůh projevuje péči o chudé a křesťanské učení předpokládá zainteresovanost vládců a jejich péče o poddané. „*Cokoli jste učinili jednomu z těchto nepatrných, učinili jste mě*“. Období renesance a novověku vnímá stát, jako lidský výtvor, který se mění podle potřeb národa. Po Velké francouzské revoluci se objevuje důraz na svobodu člověka, jeho rozhodování, vnímá stát jako společenskou smlouvu, koncept státu jako ochránce, který vytváří platné zákony a společenské smlouvy. V sociální práci působili pracovníci (aktivisté) vždy v kontextu tradic, kultury a solidarity.

Většina společností si vždy vytvářela instituce – zárodečné podoby sociální práce, *po velkých revolucích v 19. století se řešily otázky týkající se „spravedlnosti pro všechny“ a rozdělování zdrojů lidského blahobytu.*

Starověké formy institucionalizované solidarity

Solidarita v kmenových skupinách (*skupinové nad individuálními*), přestování polních plodin, vznik městských států, státní zásahy do osudu lidí, kteří se o sebe nedokáží postarat

Příklady solidarity ve starověkých formách

- ✓ peníze vysloužilcům
- ✓ peníze sirotkům
- ✓ finanční dávky na nákup jídla

- ✓ **bezplatné jídlo**
- ✓ **volné vstupy do divadel**
- ✓ **skupiny klientů vyživovány boháči**
- ✓ **instituce podpůrných řemeslných spolků**
- ✓ Sociální pomoc poskytovali – státní úředníci, soukromé osoby, atd. (vždy laici)

Zájmy hendikepovaných, zejména žen a otroků (málokdy) hájili soudci a úředníci.

Řecko a Řím

Vysoce solidární, ale jiné priority spadající spíše do oblasti sociální politiky. Sem patří například budování armády, opevnění, trhu s potravinami, rozvoj veřejné lékařské služby, chrámů, policie, soudů, údržba cest, pohřbívání aj. **Kulturní rozmach se rozvíjí díky otrokářství.** KALOKAGATHIA znamená pohromu pro slabé a hendikepované. Velmi náročné postavení otroků, nechtěných dětí, zabíjení postižených...

Objevuje se řada reforem (nejvýznamnější za Solona), občanská práva, pečovat o děti a staré rodiče, přidělování sociálních požitků. Elementární práva – zákaz kastrace, prodávání otrokyň do nevěstinců, kontrola tělesných trestů, propouštění otroků – vnuci se mohou stát svobodnými občany...situace dlužních otroků, klienti, doprovázející bohaté patricije, shromáždění lidu. Od 98-117 roku – přechází péče o sirotky a chudé děti na stát. Dalším příkladem prvopočátku rozvoje sociální práce mohou být alimentární fondy – půjčování drobným a středním rolníkům podpůrné spolky a pohřební spolky.

Zamyslete se, proč kalokagathia byla pohromou pro slabé a hendikepované, jak tento pojem vnímáte v současné společnosti.

Starověk

Křesťanství složitě prosazovalo dobročinnost, u Keltů, Starých Germánů a Slovanů nemá tradici. **Dobročinnost – mravní povinnost věřícího má pouze lokální záběr.** V roce 313 Edikt milánský – křesťanská charita může nabízet pomoc beze strachu, vznikají různé typy ústavů a od 4. století křesťanské kláštery.

Středověk

Příkladem osvíceného panovníka, který se zajímal o život chudiny byl Karel Veliký, který vydal soubor zákonů a nařízení směřujících k potřebným. Příkladem bylo kapitulare – povinnost se starat o poddané. Církev – útulky, řády specializované na chudé a hendikepované, na pomoc potřebným se zaměřují spíše ženské řády. Příkladem je Řeholní

společenství milosrdných sester, ve 13. století vzniká Řád milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské, v roce 1652 v Nancy, sestry Boromejky, které se věnují péči o potřebné dodnes (**před rokem 1948 – 61 řeholních domů – nemocnice, školy, domovy důchodců**). **Dalším příkladem byli Milosrdní bratři – rok 1537 byli to lékaři**

Reformace

V roce 1520/21 byl ustanoven wittenberský řád o žebrotě, na pomoc nejbídnějším, v roce 1522 – wittenberský městský řád, dále pak chudinské zákony uplatňované ve městech jako byl Augsburg, Norimberk, Štrasburk, Vratislav, Magdeburk...Mezi zakladatele příkladné sociální péče patřil v roce 1523 ve Štrasburku Martin Butzer, který v roce 1523 působil ve Štrasburku. V roce 1601 byly za vlády Alžběty I. uzákoněny chudinské zákony. Dalším předchůdcem sociální práce byů Jan Laski – církevní řád – péče o chudé, diakoni a diakonky, v Německu v Emdenu, jednalo se o 32 diakonů, kteří pedagogicky působí na zahaleče a uprchlíky, dále pak ve Štrasburku rozvíjí sociální péči manželé Zellovi na první evangelické faře. Tato péče zahrnuje dobročinnost, mužskou činnost a ženskou péči.

Renesance

V období renesance se prohlubuje péče o potřebné, vznikají církevní bratrstva a jejich péče o nemajetné, významnými předchůdci sociální práce byly katolické řády, nabízeli vzdělání a koleje chudým, patřili mezi ně Kajetáni, Jezuité, od roku 1859 Don Bosco, Salesiáni aj. Specializované činnosti, vysoká angažovanost pro potřebné

Středověk a počátek novověku

Na počátku novověku se objevuje velká míra nejistoty v lidském životě – hladomory, války, nemoci, silná je vazba na Boha, na rodinu, na vrchnost, příslušnost ke společenskému stavu. Důležitým mechanismem v péči je podpora rodin, prohlubuje se žebrota a sociální vyloučení – neplnohodnotný člověk, vydědenci, žebráci, kacíři, „lodi bláznů“...V renesanci začíná ožívat antický vzor institucionalizované solidarity – cechy – podpora řemeslníků, společenské a náboženské akce.

Počátky státní garance

Řada příkladů péče o potřebné garantované státem, v roce 1601 Alžběta I. zákon o chudých, registrace, monitorování, dozorcí nad chudinou, v roce 1656 v Paříži, Všeobecný špitál – chudí, nemocní invalidé, duševně choří atd.

Industriální kapitalismus a vznik moderního státu

Reformační hnutí – tlak na stát, zabývat se chudými a handicapovanými lidmi, zesvětšťování a centralizace se projevuje na sklonku 18. Století. Josef II. v roce 1782 farní chudinské instituty podléhající krajským úřadům a podporované z veřejných financí, síť útulků pro chudinu. Rušení klášterů – v budovách špitály, sirotčince, věznice, chudobince, blázince a jiná státem kontrolovaná zařízení. Tehdejší zákony velmi represivní, ale postupem času určitá nařízení, která zmírňovala tvrdost zákonů. **Nástup industriálního kapitalismu**

zvětšil společenské rozdíly mezi lidmi, obrovské počty strádajících. Po revolucích – nástup společenské solidarity. Dělnictvo – nová společenská vrstva, usilování žen o rovnoprávnější postavení s muži, továrny – velké sociální problémy, hygiena, stravování, nedůstojné bydlení. Hybný motor společenského pohybu v 19. století je věda a technika. Ekonomie – samostatná věda. Mnozí intelektuálové formulují socialistické doktríny – potřeba reforem ve prospěch lidí, kteří dřou v továrnách a jsou novodobými otroky svých zaměstnavatelů. V umění 19. století – antické ideály, romantismus, povšimnutí si lidí žijících na okraji společnosti. Sociální citění vyšších vrstev vůči žebrákům, prostitutkám, pracujícím dětem, rodinám žijícím v brlohách nejchudších čtvrtí. Motivace křesťanským soucitem s chudými, v naprosté většině charitativní aktivity iniciují ženy. Odpovědnost za péči o hendikepované přebírá stát, region a obce. Příklad USA, na sklonku občanské války se na určitý čas angažuje federace. V roce 1865 Freedmanův výbor – podpora stovkám tisíců lidí – válečné útrapy, podpora černochoů. Později přechází sociální starost na jednotlivé státy

Konstituování sociální práce

- ◆ Samostatná profesní specializace v průmyslových zemích západní Evropy a v USA až na konci 19. století
- ◆ Sice socialistické ideje opřené o kritiku současné společnosti, později převládá názor, že kdo je chudý, je lenivý a neschopný
- ◆ **Státní systémy sociálního zabezpečení pouze pro nejchudší**
- ◆ **Později plošné podpory pro hendikepované**

Mnozí osvícení monarchové – zajištění některých lidí pro případy nouze, nemoci a stáří. V Rakousku tereziánsko-josefínské reformy. Bismarkovy reformy – sociální pojištění pro široké vrstvy zaměstnanců. v roce 1832 *Ženská společnost pro péči o chudé a nemocné – protestantka Amalie Sievenkingová, smysl života pro neprovdané ženy – péče o chudé a nemocné jako řádné zaměstnání. Třicátá léta 19. století – Theodor Fliedner – diakonie žen, malá nemocnice, pedagogika malých dětí. V polovině 19. století diakonie mužů – Johan Wichern – Německo, azylové domy pro děti z rozvrácených rodin, vzdělávací kurzy pro vychovatele. Další příklady...70 léta 19. století Společnost charitní organizace – „přátelští návštěvníci“ – pomoc rodinám, ochrana ubohých lidí před hříchem chudoby – silně moralistické, později ovlivnili sociální zákony a organizovali první vzdělávací programy v sociální práci. Druhá polovina 19. Století - YMCA, YWCA, Skauting – necírkevní organizace pro mládež (v období mezi dvěma světovými válkami bledne původní militaristická inspirace skautingu). **Vznik ekologických iniciativ. Inklinace k sociální práci. Členové církevních organizací pro mládež vstupují jako první dobrovolníci do sféry sociální práce.** Konec 19. století Hnutí usazování – iniciované v Anglii vikářem Samuelem*

A. Barnettem (*s manželkou a studenty v nejzanedbanějších částech Londýna – studie chudoby, základna dobročinnosti a poradenství, podpora sousedské výpomoci, vřelý postoj, pokračovatelé v USA, ve střední Evropě i v Asii*)

Zvědečt'ování oboru

- ◆ První komunitní centra v západním světě
- ◆ První pokusy o soustavnou supervizi v sociální práci
- ◆ Nabízení vzdělávacích a rekvalifikačních kurzů

Příklad - Anglie – funkce rozdělovatelů zdravotních podpor, systematické případové práce, funkce zdravotní úředníků se rozšířila do celého světa

První specializované školy sociální práce – před začátkem 20. století v Amsterdamu – od krátkodobých kurzů až po dvouletý studijní program. **V roce 1920 – z 19 severoamerických univerzit, kde se učila sociální práce, odcházejí první absolventi s magisterskou kvalifikací.** Desítky škol sociální práce v Evropě, v Severní i Jižní Americe (církvní i světské). **Převládající metodou sociální práce byla případová studie a práce s rodinou.**

- ◆ Představitelka protestantského církevního sboru v Londýně – **Elizabeth Fryová** – věnovala se vězněným ženám – kurzy i pro jejich děti
- ◆ Začátkem 20. století – první vědecké studie týkající se sociálních souvislostí chudoby – *Charles Booth, Seebohm Rowntreeho* – příprava půdy pro péči o hendikované, bída jako důsledek nezaměstnanosti a příslušnosti k určité vrstvě
- ◆ Metody skupinové práce a komunitní práce – **Octavie Hillová**, Anglie, velkoměstská chudina, podpora výstavby zdravých bytů, dílny, kluby a hřiště
- ◆ Přistěhovalečství – **Jane Addamsová** – USA – středisko pomoci přistěhovalcům – chicagský Hull House
- ◆ **Prominentními průkopníky profesionální sociální práce byly ženy**
- ◆ **Specializace v oboru**
- ◆ Vlivný spis Američanky **Mary Richmondové** – 1917 – Sociální diagnóza – objektivní zhodnocení potřeb klienta a zprostředkování pomoci, kontext chudoby či jiného hendikepu
- ◆ Další její dílo – Co je případová práce? – 1922
- ◆ **V USA i v Evropě – nevládní charitativní organizace spolupracují se státními institucemi – udržování veřejného pořádku a boj proti chudobě**

Sociologizující a psychologizující etapa

Meziválečné období a po druhé světové válce – občané začínají očekávat, že jim stát pomůže. *Chudoba, epidemie tuberkulózy a podvýživy – vyvolávají puče socialistů a komunistů, snahy jednotlivých států přijímat opatření a zákony – státní programy – nezaměstnaní mají nárok na podporu. Systémy sociální zabezpečení se vytvářely například v USA. Sociální pojištění bylo placené pojištěnci. Rozvíjela se veřejná podpora potřebným, zdravotní a sociální služby. Objevil se významný spis autorky V. P. Robinsonové Měníci se psychologie v případové sociální práci*

Přesun od sociologizujícího k psychologickému

Anglie – koncem 40 let – Maxwell Jones – na půdě psychiatrie – terapeutická komunita. V roce 1953 – anglikánský kněz Chad Varah – linky důvěry. **Stát blahobytu a meze zaopatřování**, 60 léta v USA – program boje s bídou, finanční sociální pomoc potřebným, zejména chudým rodinám, Sociální politika. Dva směry v Evropě, **univerzalistické pojetí role státu vůči sociálnímu hendikapu**. **Rozsáhlé programy – zajistit plnou zaměstnanost – skandinávské země, velké množství sociálních služeb**. Německo, Rakousko, Francie – korporativistický model sociálního státu. Vyjednávání mezi jednotlivými sociálními aktéry, programová podpora rodin, rozsáhlé sociální pojištění, sociální dávky, *sociální pracovník nastupuje až když selhávají primární systémy podpory – pojištění, rodiny, sousedské vazby*. Anglosaské země – reziduální pojetí sociální politiky. Liberalismus – stát zasahuje v nejnnutnějších případech. **Kritika univerzalistického zaopatřování ze strany státu**.

Hnutí lidských práv, svépomoc, dobrovolnictví

- ◆ V poslední desetiletí 20. století - Evropa a USA – éra lidských práv
- ◆ Všeobecná deklarace lidských práv – dokument OSN 1948
- ◆ 60 léta – *alternativní životní styl mladých, posilování solidarity a humanity, odpovědnost v občanských komunitách*
- ◆ 70 léta – *boom dobrovolnických organizací, nejbouřlivěji v USA – symbol Den díkůvzdání*

Hnutí svépomocných skupin

Anonymní alkoholici vznik v roce 1939. Podstatné prvky jejich činnosti, oslabení pocitů izolace u lidí s jakýmkoli problémem, emocionální a někdy i jiná podpora, kterou si členové navzájem poskytují, zvládání těžkostí tím, že pomáhají druhému a prosazování zájmů skupiny ve veřejném prostoru.

Vyberte si oblast historie sociální práce, tuto zachytíte do seminární práce a pokusíte se ji propojit se současností, smyslem je zachytit vývoj sociální práce a jeho význam pro konkrétní uchopení sociální práce v dnešní době. Lze čerpat z velmi rané historie až do novodobé

dějiny. Vyberte si drobný fragment, událost, osobnosti nebo rozpětí let. Text v rozsahu 5 stran.

Sociální práce se vyvíjela staletí a měnila se spolu s novodobými dějinami. Obecně lze vyjádřit, že péče o bližního se změnila v respektovanou disciplínu a velmi důležitou profesi, která vstupuje do života sociálně znevýhodněných skupin a snaží se narovnat jejich životní situace.

1. Charakterizujte jednotlivá období sociální práce.
2. Kdy začíná profesionalizace sociální práce?
3. Kdy dochází ke zvěděčt'ování oboru, vyjmenujte významné představitele.